

İNGİLİZ ARŞİV BELGELERİNDE OSMANLI-KARADAĞ İLİŞKİLERİ (1857-1859)

Yazarlar

Ali Gökçen ÖZDEM

Hakan KAYA

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-632-1	Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
Kitap Adı İngiliz Arşiv Belgelerinde Osmanlı-Karadağ İlişkileri (1857-1859)	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Editör İbrahim Yılmazçelik ORCID iD: 0000-0002-7849-7390	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazarlar Ali Gökçen Özdem ORCID iD: 0000-0002-7659-7128	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
DOI 10.37609/akya.3805	Bisac Code POL011010

Kütüphane Kimlik Kartı
Özdem, Ali Gökçen.
İngiliz Arşiv Belgelerinde Osmanlı-Karadağ İlişkileri (1857-1859) / Ali Gökçen Özdem,
Hakan Kaya; ed. İbrahim Yılmazçelik.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
576 s. : tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253756321

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5/A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

İngiliz Arşiv Belgelerinde Osmanlı–Karadağ İlişkileri (1857–1859) adlı bu çalışma, İngiltere Arşivlerinde muhafaza edilen **FO 421-11 Correspondence Relative to Montenegro January 1857– January 1859** başlıklı arşiv kayıtlarına dayanmaktadır. Daha önce hazırlamış olduğum “*Karadağ’ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830–1878)*” başlıklı doktora tezinde ve bu tezden hareketle kaleme aldığım “*Yakınçağda Osmanlı–Karadağ İlişkileri (1830–1878)*” adlı kitabım ile yakınçağda sunmuş olduğum yayınlarda söz konusu arşiv kayıtlarının bir kısmından istifade etmiştim. Ancak gerek konunun genişliği gerekse hacim sınırlılığı nedeniyle belgelerin tamamını kullanmak mümkün olmamıştı. Oysa Karadağ’ın bağımsızlığa doğru gidişini ve uluslararası diplomaside işgal ettiği yeri göstermesi bakımından bu döneme ait belgelerin Türkçeye çevrilmemesi, olayların bütünsel bir şekilde değerlendirilmesi önünde önemli bir eksiklik teşkil etmekteydi. İşte bu boşluğu gidermek amacıyla **FO 421-11 Correspondence Relative to Montenegro January 1857-January 1859** serisine ait belgeler, aslına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Hakan Kaya ile birlikte Türkçeye kazandırılmıştır.

Söz konusu arşiv kayıtları, Osmanlı Devleti ile Karadağ Prensliği arasındaki siyasî, askerî ve diplomatik gelişmeleri yansıtan, İngiltere Dışişleri Bakanlığı’nın diplomatik temsilcilikleri arasındaki 533 resmî yazışmadan oluşmaktadır. Ancak eserin hacmini makul seviyede tutmak ve tekrarları önlemek amacıyla, farklı temsilciliklere gönderilen fakat içerik bakımından tamamen aynı olan belgeler çıkarılmış, böylece toplam belge sayısı 469’a düşürülmüştür.

Belgeler titiz bir transkripsiyon ve çeviri sürecinden geçirilmiş ve akademik çeviri yöntemiyle Türkçeye kazandırılmıştır. Ayrıca her bir belgenin ana fikri ve adı geçen sivil ve asker şahıslara dair bilgiler eklenerek, araştırmacıların arşiv belgelerini daha kolay anlamaları hedeflenmiştir.

Kitapta yer alan belgeler, yalnızca Osmanlı merkez bürokrasisinin bakış açısını değil, aynı zamanda İngiltere, Avusturya, Fransa, Rusya ve Prusya gibi büyük güçlerin diplomatik yaklaşımlarını da yansıtarak, **Karadağ meselesinin kısa sürede bir “Avrupa meselesi” hâline geldiğini** göstermektedir. Bu metinler, Babiâli’nin Karadağ’ı imparatorluğun ayrılmaz bir parçası olarak görmeye devam ettiğini, buna karşılık Karadağ Prensi Danilo’nun tanınacak her türlü imtiyazı bağımsızlığa giden

bir aşama olarak değerlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Danilo'nun Vladika unvanını terk ederek dünyevî "Prens" sıfatını benimsemesi, Paris Antlaşması'nın (1856) hemen ardından büyük devletlerin Karadağ meselelerine yoğun biçimde müdahil olmaları, dönemin çelişkilerini bütün açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

Bu birincil kaynak arşiv belgeleri, **Karadağ meselesinin sahip olduğu sınırlı coğrafya ve nüfusun çok ötesinde bir siyasi ve diplomatik önem taşıdığını ortaya koymaktadır.** Karadağ, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardan çekiliş sürecinin en kritik nedenlerinden biri olduğu gibi, Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Balkanların oynadığı tetikleyici rol düşünüldüğünde savaşın dolaylı fakat önemli sebeplerinden biri olarak da değerlendirilebilir.

Bu eser, öncelikle Osmanlı tarihi ve Balkanlar üzerine çalışan akademisyenler, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, diploması tarihi, uluslararası ilişkiler tarihi ve 19. yüzyıl Avrupa siyasetiyle ilgilenen araştırmacılar için de değerli bir kaynak olacaktır. Belgelerin titizlikle düzenlenmiş olması, aynı zamanda tarih meraklılarının dönemin karmaşık siyasal ortamını daha yakından tanımlarına imkân sağlayacaktır.

Göreceli de olsa 382 yıl hâkimiyetimiz altında kalan Karadağ üzerine yapılan akademik çalışmalar yok denecek kadar azdır. **Oysa arşiv belgeleri incelendiğinde görülecektir ki, bu coğrafya için sarf edilen emek ve dökülen kan gerçekten muazzam boyutlardadır.** Bir yandan şimdiye kadar bu konuların yeterince ortaya çıkarılmamış olmasının üzüntüsünü yaşarken, diğer yandan tarihimizin unutulmuş bir parçasını gün yüzüne çıkarmanın gururunu ve mutluluğunu duyuyoruz. Mehmet Âkif Ersoy'un Çanakkale Şehitlerine adlı şiirinde dile getirdiği dizelerde olduğu gibi; ne yapılırsa yapılsın hakkı ödenemeyecek aziz şehitlerimizin ve acı çeken insanlarımızın unutulmamasına bir nebze olsun katkıda bulunmak, bu çalışmanın en büyük anlamı ve hazırlayıcıları için en büyük bahtıdır.

Bu vesileyle, beni akademik çalışma yoluna sevk eden ve her daim yol gösteren muhterem hocam Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelîke, en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yalnızca bu kitapta değil, tüm çalışmalarında her türlü desteği veren sevgili eşim Elena Özdem ile oğullarım Göksel ve Gökâlpe şükran borçluyum.

Ali Gökçen Özdem

İstanbul 2025

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	1
2. FO 421-11 “Karadağ’a Dair Yazışmalar (1857-1859)” Arşiv Belgelerinin Genel Özellikleri	5
3. Karadağ’ın Kısa Tarihi.....	17
4. FO 421-11” Karadağ’a Dair Yazışmalar (1857-1859)” Arşiv Belgelerinin Özetleri	34
5. FO 421-11 “Karadağ’a Dair Yazışmalar (1857-1859)” Arşiv Belgelerinde Yer Alan Sivil ve Askerî Görevliler	96
6. FO 421-11 “Karadağ’a Dair Yazışmalar (1857-1859)” Arşiv Belgeleri.....	107
KAYNAKLAR.....	569

KAYNAKLAR

FO 421-11 “Correspondence Relative to Montenegro Jan1857-Jan1859”

Özdem, Ali Gökçen. (2023). *Yakınçağda Osmanlı-Karadağ İlişkileri (1830-1878)*, Akademisyen Kitabevi, ISBN:978-625-399-169-2

_____. (2012). *Karadağ'ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830-1878)*, T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik, Elâzığ, 2012.

Yılmazçelik İbrahim, Özdem Ali Gökçen.(2012). *The Status Of Karadağ Under The Sovereignty Of Ottoman Empire, 100 Godina Od Odlaska Osmanlija Sa Balkana (1912/3/-2012/3), Okupacija ili civilizacija? Što Su Nam Ostavili Od Balkanskog Pakta Do Balkanskog Mira Symposium (Osmanlının Balkanlardan Ayrılışının 100.yılında Balkan Barışı İçin Bize Ne Kaldı Sempozyumu)*, ISSN 0354-5342,

_____.(2013). *Karadağ'ın Osmanlı Hakimiyeti İçerisindeki Yeri ve Uluslararası Alandaki Konumu*, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 1, 717-743.

_____.(2013).*Düvvel i Muazzamanın Karadağ Üzerinden Osmanlı Devleti'yle Mücadeleleri ve Bunun Günümüze Yansımaları*, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 2.

_____. (2014), *İbrahim İsmail Fazıl Paşa'nın Kaleminden (1292 1293) 1876 1877 Osmanlı Karadağ Seferi*, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı, On Dördüncü Askeri Tarih Kongresi “XIV. Yüzyıldan Günümüze Balkanlar ve Balkan Tarihi, (03 - 07 Aralık 2012 - İstanbul)”, Sunulmayan Bildiriler, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi; Ankara, s.3-38.

_____.(2015). *Osmanlılar Döneminde Karadağ Coğrafyası ve Toplumsal Yapısı*. Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı V, 5, ISSN 1300-4174, 5226-5254.

_____.(2015). *1812 Bükreş Anlaşması ve Rusya'nın Balkanlar'a Müdahalesi*. III. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu.

_____.(2018) *The Status of Montenegro under The Sovereignty of Ottoman Empire With British Archive Documents*, Balkanlar'larda Siyasi İlişkiler Political Relations In The Balkans, Gece Kitaplığı, Editör: Gölen Zafer - Temizer Abiddin, Basım sayısı:1, ISBN:978-605-288-736-3.

Özdem, Ali Gökçen, Kaya Hakan (2025). *Montenegro's Statehood Process 1830-1851*. Dördüncü Uluslararası Ankara İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi 4th International Ankara Humanities and Social Sciences Congress, 1(1), 203-204. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)